

İLÇEMİZ KIRAZ

KIRAZ ADI NEREDEN GELİYOR?

Bölge, tarih boyunca çeşitli medeniyetlere beşiklik etmesi sebebiyle, değişik isimler almıştır. Bu bölümde özetleyerek verilecek, detaylı bilgi ayrıca bölümler içerisinde anlatılacaktır.

Klaos/Kleos: M.Ö.8. yüzyılda İonlar, "Kışın sert soğuktan koruyan Kışlık Barınak" anlamına gelen "Klaos/Kleos" ismi vermişlerdir.

Kilas/Kilos: Bizans döneminde, "Çanak ova" anlamına gelen "Kilas/Kilos" ismi verilmiştir.

Kilbis/Kilbis Vadisi: M.S.2.yüzyılın sonlarında "Kilbis" olarak anılıyordu.

Koloe/Kolose: M.S. 2. yüzyıl sonlarında, Bizans Döneminde "Koloe/Kolose" adı veriliyordu. Luwi dilinden gelme Koloe adı, Helen ağzına uydurulmuş Kolose olarak söylenmiştir.

Keles/Kelas/Kilas: Osmanlı Döneminde, "Keles/Kelas/Kilas" ismi kullanılmıştır.

Kırz: Türkiye Cumhuriyeti Döneminde 1948 yılında ilçe olan Keles'e "Kırz" adı verilmiştir.

ANADOLU'DA KELES İSMİ

Bilinen en eski Türkçe sözlük olan Kaşgarlı Mahmut'un, 11.Yüzyılda kaleme aldığı "Divan-ı Lugâti't-Türk"(Türk Dili'nin Toplu Sözlüğü) anlamına gelen ünlü eserinde, "Keles" adına rastlanmaz. Ancak; Alman asıllı Rus Türkolog Wilhelm Radloff (1837-1918)' un ve Macar Türkolog Arminius Vambéry (1832-12913)' nin Çağatayca sözlüklerinde "Keles" kelimesinin anlamı "bir tür kertenkele" olarak verilmektedir. Şemseddin Sami'nin "Kamus-ı Türkî" adlı sözlüğünde "Kelas" kelimesinin anlamı da "kertenkele" olarak zikredilmektedir. Ayrıca; "Keles" in, halen Kazak Dili'nde bir kertenkele türünün, Çağatay Türkçesi' nde de bir sincap türünün adı olarak kullanıldığı kaynaklarda ifade edilmektedir.

Türkolog Baymirza Hayıt'a göre; Keles adının, Bozok Türklerinin Kayı boyu tarafından Orta Asya'dan Anadolu'ya getirildiği tezi, birçok bilim adamı tarafından da desteklenmektedir. Araştırmacı Yazar Bülent Karaçöl, Güney Kazakistan Taşkent'ten gelen bir kafilenin, gelip buraya yerleştiği ve bu yeri geldikleri yerin Keles adını verdikleri belirtmektedir. Prof. Dr. Mehmet Eröz, Keles adını kesinlikle Orta Asya'dan geldiğini bir Oğuz Oymağı olduğunu belirtmektedir. Üç kol halinde Anadolu'ya giren kabile Ordu, Bursa, İzmir illerindeki bölgelere yerleşmişler ve yerleştikleri yerlere Keles adını vermişlerdir.

Rus Ansiklopedisi Bolsaya Sovetskaya Ensiklopediya'nın 20.Cildinin 494. sayfasında şu bilgiler yer almaktadır. "Keles, Güney Kazakistan Vilayeti'ndeki bir nehrin adıdır ve Sir Derya'nın sağ koludur. Kuzey Taşkent'in bir kazasının adı da Keles olup, Kuzey Taşkent'in kuzey-batısındaki Demiryolu İstasyonu'na da Keles adı verilmiştir."

10. ve 11. yüzyılların Müslüman-Arap coğrafyacılarına ait eserlerde; Çirçik Nehri ile Taşkent, Çimkent, Çardarı ve Süt kent arasındaki geniş bölgenin adı, "Kalas Bozkır/Keles Bozkır" olarak zikredilmekte, ayrıca bu bozkırın ortasında Sir Derya Irmağı'na paralel olarak inşa edilmiş oldukça uzun ve sağlam bir duvardan, "Kalas/Keles Duvarı" olarak bahsedilmektedir. Şarkiyat uzmanları Kalas ve Keles kelimelerinin aslının aynı olduğunu aradaki farkın Arapça yazılış ve telaffuzdan kaynaklandığını ifade etmektedir.

Bu bilgilerden sonra, kesin olan şudur: Keles, Sir Derya bölgesinde kullanılan bir ad olup, bu ad o yörede yaşamaktayken, daha sonra Anadolu'ya göçerek, Batı Anadolu'ya Bizans sınırına yerleşen Kayı Boyu'na mensup Türkler tarafından getirilmiş bir isimdir.

Ayrıca; Oğuzlar'ın "Keles" adlı bir oymağının bulunduğu da bilinmekte olup Osmanlı dönemine ait 16. yüzyıl tahrir defterlerinde Aydın Livası dahilinde "Keles" adlı yörük cemaatinden bahsedilmektedir.

V.yüzyılda başlayıp 1071 Malazgirt Zaferi ile hızlanan Türk göçleri ile tam anlamıyla Türk Yurdu olan Anadolu'ya yerleşen Türk boyları; yerleştikleri yerlere ya kendi boy adlarını vermişler (Kınık, Bayındır, Mamak, Yüreğil, Avşar, Yazır, Dodurga, İğdir, Kızık, Çepni, v.b.) ya da göç ederek geldikleri Orta Asya'daki yer adlarını, geldikleri Anadolu'daki benzer şehirlere de vererek, Orta Asya (Anayurt) ile hâtıra bağlarını canlı tutmak istemişlerdir.(Keles, Kavak, Boztepe, Beylikçayır, Yassıkaya, İlgin, Kurtderesi, Şihlar, v.b.)

Anadolu'da, ilçemiz haricinde üç tane daha "Keles" ismini kullanan yerleşim yeri adı olduğu tespit edilmiştir.

İzmir/Keles: 1948 yılında ilçe olurken adı Kiraz olarak değiştirilmiştir.

Bursa/Keles: Halen Bursa'ya bağlı bir İlçe merkezidir.

Ordu/Keles: Ordu'nun Ünye ilçesine bağlı Keles Köyünün ismi, 1966 yılında "Çınarcık" olarak değiştirilmiştir.

Antalya/Keles: Antalya'nın Kumluca İlçesi Kuzca Köyü'ne bağlı Keles Mahallesi halen mevcuttur.

Keles adı verilen şehirlerin/köylerin/mahallelerin kuruldukları yerlerin ortak özelliği, bir nehir kenarında kurulmuş olmalarıdır ve bunun bir tesadüf eseri olamayacağı açıktır. Çünkü hepsi Anadolu'nu değişik bölgelerinde kurulmuşlar ve hepsine de Keles ismi verilmiştir.

Oğuzların göçebe boylarına, Müslümanlığı kabul ettikten sonra, Müslüman Türk anlamında Türkmen denilmeye başlanmıştır. Şehirlerde yaşayan Türklere de Oğuz denmeye devam edilmiştir. Daha sonraki yıllarda Oğuz kelimesi de bırakılmış, Türk kelimesi kullanılmaya başlanmıştır.

İlçenin Konumu

Kiraz, Ege Bölgesi'nin biraz iç kesiminde İzmir iline bağlı bir ilçedir. Kiraz coğrafi olarak, İzmir'in en doğusunda; 30(38 ?) derece 20 dakika kuzey enlemi ile 28 derece 20 dakika doğu boylamı arasında yer almaktadır. Denizden yüksekliği (rakımı) 312 metre, yüzölçümü 585 km²'dir. (58.582 Hektar) 1923 İzmir Vilayeti İstatistiği'ne göre Keles/Kiraz'ın yüzölçümü 582,75 km² olarak verilmiştir. İzmir'e olan uzaklığı 140 km.dir.

Kiraz, Bozdağ'ın yakınında güzel bir ovaya bakan düzlükte kurulmuştur. Bozdağ'dan Salihli'ye, Aydın dağlarından Nazilli'ye ve Alaşehir'e geçit oluşturmaktadır.

İlçe merkezi ve birkaç ova köyü dışındaki bütün köyleri, genellikle Bozdağ ve diğer dağlar üzerinde ve eteklerinde yer alır. Dağlık bir arazi üzerinde yer almasından dolayı, köylerin ulaşım ve sosyal imkânları sınırlıdır, ulaşılabilen köy yoktur. Köylerin birçoğuna karayolu ulaşımı ve elektrik, 1970'lerden sonra sağlanabilmiştir. Kınık ilçesi ile birlikte İzmir İlinin en az gelişmiş ilçelerinden biridir. Dağ köylerinde ağırlıklı olmak üzere, Eski Türk gelenekleri-davranış biçimleri ve giyim tarzı sürdürülmektedir.

Batısında Ödemiş, güney-batısında Beydağ, kuzeyinde Manisa'nın Salihli, kuzey-doğusunda Manisa'nın Alaşehir ve güneyinde Aydın'ın Nazilli ilçeleri, Kiraz'ın komşu yerleşim alanlarıdır.

İklimi: Kiraz'da **Akdeniz ikliminin İç Ege tipi** hüküm sürmektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. İklim, ova kısmında ılıman, yüksek kısımlarda biraz serttir. Ancak, Ocak ayı ısı ortalaması 10, Şubat ayı ısı ortalaması 8 derece civarındadır. Yazları sıcaklık gölgede 37-38 derece civarındadır ama son yıllarda bu ortalama 40-42 dereceye kadar yükselmeye başlamıştır. En sıcak aylar Temmuz ve Ağustos'tur. Kışın yükseklerde kar yağışı da görülür. En yağışlı ay Aralık'tır, genellikle Kasım-Mayıs ayları arası yağış görülür. Kiraz ovasına, özellikle de ilçe merkezine kar hemen hemen hiç yağmaz. Kirazlılar karı, ancak Kiraz'ı çevreleyen dağların doruklarında görürler. Ancak yüksek tepelere; Çavuş Dağı, Altınoluk (Kayacıkhisar), İğdeli gibi yerlere kış aylarında oldukça yoğun kar yağmaktadır. Özellikle Bozdağ ve Beydağ'da kar kuyuları bulunmaktadır. Kışın yükseklerde yağın

kar sayesinde, yaz aylarında sadece Kiraz, Ödemiş ve çevresine ait bir tür içecek olan "Kar Helvası" yapılmaktadır.

Yağmur başlarsa, uzun süre yağar. Örneğın; bazı yıllar 2-3 gün sürdüğü görülmektedir. Tabii ki son yıllarda küresel ısınmanın da etkisiyle, yağışlar iyice azalmıştır. Eski yıllarda Küçük Menderes ırmağının suları ya hiç kesilmez ya da Ağustos aylarında bahçe sulamalarının arttığı dönemlerde 1-2 ay kesilirdi. Irmağa katılan çay, dere, v.b. kollarda da Haziran sonuna kadar su eksik olmazdı. Kuyu sularının da oldukça derinlere kadar çekildiğı de görülmektedir.

Kuzey-batıdan karayel, kuzey-doğudan poyraz, güney-batıdan lodos rüzgârları eser. Batı ve güney-batı rüzgârları kışın ılık eser ve bol yağmur getirir. Kuzey rüzgârları ise; soğuk eser ve kuraklık getiri. Lodos, Ege Denizi'nin etkisini Kiraz'a kadar getirir.

Yeryüzü Şekilleri

Kiraz ilçesi jeolojik olarak I.Zamana (Paleozoyik) ait metamorfik ve kırıntılı kayalar ile IV.Zaman (Kuaterner) arazileri ise tektonik oluklarda (graben alanları) daha yaşlı arazileri bir manto gibi kaplamış durumdadır.

Akarsular/Göller: İlçenin tek akarsuyu, Bozdağ'dan (Çatak ve Dokuzlar civarından) doğup, ilce içinden geçen **Küçük Menderes** ırmağıdır. Küçük Menderesi iki koldan beslenmektedir. Bir kol Bozdağ üzerinden Çatak ve Dokuzlar köyleri yakınlarından çıkarak, Kiraz merkezinden geçip güneye doğru akan ana koldur. Diğer kol ise; Kiraz Ovasının güneyinden ve doğusundan Çavuş dağından çıkarak ay Ağzı'ndan geçip gelen **Han ayı (Ulu ay)** ve güney doğusundan **Haliller ayı** ile **Eserler deresini**, kuzey doğusundan **Suludere, Veliler** ve başka küçük kollar da katılmaktadır. Her iki kol, Kiraz'ın 5 km kadar güneyinde birleşir ve Küçük Menderes adını alarak Karaman Köyü topraklarından sonra, Beydağ ilçesi topraklarını, oradan Ödemiş topraklarını da sulayarak, 150 km. akarak Selçuk'un Pamucak sahilinden Ege Denizi'ne dökülür. Nehir çoğu yerde yazın kurumaya başlamıştır. Tarım sulamasında ancak Mayıs ve Haziran aylarında faydalanılmaktadır. Nehrin suları yıllardır, Kiraz Ovası'nda sulu tarım için kullanılmaktadır. Irmak üzerinde yapımı tamamlanan Beydağ Barajı; Kiraz, Beydağ ve Ödemiş ovalarında sulu tarımı daha verimli hale getirecektir. Kiraz, çevresindeki dağlar sebebiyle, bir vadi içerisinde kurulmuştur. Merkezde, hiç bir yükselti yoktur.

Kiraz Ovası, yeraltı suları bakımından çok zengindi. Ancak, son yıllardaki küresel ısınmanın da etkisiyle yeraltı sular 100-150 m. aşağıya çekilmiş bulunmaktadır. Artezyen ve derin kuyulardan elde edilen sularla, sulu tarım yapılmaktadır. Kuyu suları, soğuk ve genellikle içmeye uygundur. Ancak bazı yörelerde, iyot eksikliği sebebiyle guatr hastalığına sıkça rastlanmaktadır. Özellikle; Sarısu, Tekke ve avuş Düzü yörelerindeki su kaynakları, yaz aylarında karpuzu bile çatlatacak kadar soğuk olabilmektedir. İlçenin köylerinde içme suyu sorunu yoktur.

Dağlar/Ovalar: En önemli iki sıradağı vardır. Kuzeyinde 2.152 m. yüksekliğinde **Bozdağ**, batısında aynı dağlardan ayrılan alçak tepeler bulunmaktadır. Güneyinde **Aydın (Karıncalı) Dağ**, doğusunda **avuş Dağı** ile daha ileride Alaşehir sınırındaki Gözlübaa yükseltisi (1890 m.) bu dağların kollarıdır. 1646 m. yüksekliğindeki Beydağ'ın kuzey-doğu yönünde ayrılan kolları vardır. Bozdağ'ın üzerinde yer alan; **avuş Düzü, Tekke, Ozan, Ovacık, Karakoyun, Emenler** ve **Dokuzlar** yaylaları önemli yaylalarıdır.

İlçenin orta kısımlarını, Küçük Menderes çevresinde uzanan Kiraz Ovası kaplamaktadır. Bu ova; 2.Jeolojik Zaman'a ait çöküntü ovalardandır. Kapladığı alan yaklaşık 160 km²'dir. Çanak biçimindedir ve kuzeyden güneye doğru hafif meyillidir.

Bitki Örtüsü: Kiraz coğrafyasın yabancı hayvan olarak; **tavşan, tilki, çakal, kurt, yaban domuzu, kirpi, sansar, keklik, çulluk, karatavuk, güvercin, yılan ve bıldırcın** yetişir ve avlanır. Nehir ve derelerin derin yerlerinde **sazan, alabalık ve çay balığı** da bulunur ve avlanır.

Nüfusu ve Özellikleri

Nüfus Kütük kayıtlarına göre; Kiraz Nüfusuna 2006 yılı sonu itibari ile 120.650 kişi kayıtlıdır. Ancak; Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 31 Aralık 2010 tarihi itibariyle açıklanan rakamlara göre; Kiraz ilçesinin toplam nüfusu **44.555** kişidir. Yani, nüfusun %60'a yakını Kiraz dışında yaşamaktadır, sadece Nüfus Kütükleri Kiraz'dadır.

44.555 kişinin; **22.304** kişisi erkek ve **22.251** kişisi de kadındır. Kiraz İlçe Merkezi'nin toplam nüfusu **8.593** olup **4.142**'i erkek ve **4.451**'i de kadındır. Kiraz'a bağlı 52 köyün toplam nüfusu **35.962** kişi olup, bu nüfusun **18.162** kişisi erkek ve **17.800** kişisi de kadındır.

Merkezde Cumhuriyet, İstiklâl, Yeni Mahalle (Göçmen Mahallesi) ve Kırköy mahalleleri bulunmaktadır. (Köylerin nüfusu ile ilgili bilgiler, Yönetim Teşkilatı Bölümünde yer alan Köylerimiz başlığı altında detaylı olarak verilmiştir.

Kiraz, dışarıdan fazla göç almayan ama göç veren bir ilçemizdir. Sadece, 1951 yılında Bulgaristan'dan göç ederek gelen soydaşlarımız için 151 hanelik Yeni Mahalle kurulmuş v e yerleştirilmiştir. Halk arasında bu mahallenin adı Göçmen Mahallesi olarak bilinmektedir.

Kiraz'da metrekareye düşen kişi sayısı 2006 yılı projeksiyonuna göre 13.150,2'dir. İlçede oy kullanma ehliyetine sahip kişi sayısı 30.045'dir. İlçedeki nüfus yoğunluğu metrekarede 75 kişidir.

Göç alma eğilimi olmayan Kiraz, yıllık binde 3.34 gibi düşük bir nüfus artış hızına sahiptir. Ancak mevsimlik işçi olarak çevre ilçelere göç edenler bulunmaktadır.

KIRAZ'IN İDARİ YAPISI

Keles/Kiraz, 1506-1530 yılları arasında **köy** statüsünde kalmıştır. 1530 yılında Keles'te 96 Hane bulunmaktadır, yaşayan nüfus sayısı belli değildir, Keles, 1530-1811 yılları arasında **bucak** merkezi, 1811-1867 yılları arasında **Kaza Merkezi**, 1867-1923 yılları arasında **Nahiye** merkezidir. (Ödemiş kazasına bağlı) 1948 yılında **ilçe** oldu ve **Kiraz** adını aldı.

20 Ocak 1921 tarihinde; İzmir, TBMM tarafından kabul edilerek yürürlüğe konulan, "Teşkilât-ı Esasiye Kanunu(Anayasa)"nın 9. Maddesinde yer alan, "*Vilâyetler kazalardan, kazalar da nahiyelerden oluşur*", hükmüne dayanılarak, yönetim yapısı yeniden düzenlendi; 13 kaza, Keles dâhil 28 nahiye ve 225 köyden meydana gelen il merkezi haline getirildi. 1923 yılında da Keles, Adagide, Balyambolu ve Birgi Ödemiş kazasına bağlı nahiyelerdir. Keles'in bu tarihteki yüzölçümü ise; 254,25 km²'dir.

Keles, 1948 yılında, Cumhuriyetin ilanı sırasında Ödemiş'e bağlı bir nahiye iken, **Kiraz adı verilerek ilçe haline getirilmiştir**. Merkezdeki mahalleler: Cumhuriyet Mahallesi, İstiklâl Mahallesi, Yeni Mahalle ve Kırköy Mahallesi'dir. İlçeye bağlı 52 köy mevcuttur. Köy mahallesi sayısı ise 208'dir.

2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre toplam nüfusu 44.587 kişidir. Bugüne kadar Kiraz'da 26 Kaymakam görev yapmıştır.

Kiraz Belediyesi

Kiraz Belediye Teşkilatı'nın kuruluş tarihi de Kiraz'ın ilçe oluşu ile aynıdır. Yani, Kiraz Belediyesi de 1948 yılında kurulmuştur. Keles/Kiraz, 1506-1530 yılları arasında köy statüsünde kalmıştır. Keles, 1530-1811 yılları arasında bucak merkezidir. Keles, 1811-1867 yılları arasında Kaza Merkezidir. Keles, 1867-1923 yılları arasında Ödemiş kazasına bağlı Nahiye merkezidir. Ancak, Keles'te, Kiraz adı ile kaza oluncaya kadar Belediye Teşkilatı bulunmamaktaydı.